

○ ישעיהו פרק ז

יחידה זו היא לתלמידי 5 יח"ל בלבד.

לפני שלומדים את ישעיהו ז, חייבים לשלוט היטב במה שמסופר במלכים ב פרקים טו-טז, המהווים רקע לפרק שלנו.

מבוא - רקע היסטורי

בעבר ארם וישראל נלחמו כל אחד בנפרד מול יהודה, ואף ניצחו את יהודה, כמתואר בדברי הימים ב:

○ דברי הימים ב, כח

- (א) בן עשרים שנה אָחִז בְּמִלְכּוֹ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְלֹא עָשָׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה' כְּדָוִד אָבִיו:
 (ב) וַיֵּלֶךְ בְּדַרְכֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וְגַם מִסְכּוֹת עָשָׂה לְבַעֲלִים:
 (ג) וְהוּא הִקְטִיר בְּגִיא בֶן הַגֹּם וַיִּבְעֶר אֶת בְּנָיו בְּאֵשׁ כְּתַעֲבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָרִישׁ ה' מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:
 (ד) וַיִּזְבַּח וַיִּקְטֹר בְּבָמוֹת וְעַל הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעְנָן:
 (ה) וַיִּתְּנֵהוּ ה' אֱלֹהָיו בְּיַד מֶלֶךְ אֲרָם וַיִּפּוּ בוֹ וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שְׁבִיחַ גְּדוֹלָה וַיְבִיאוּ דָרְמָשֶׁק,
 וְגַם בְּיַד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל נָתַן וַיֵּךְ בוֹ מַכָּה גְּדוֹלָה:
 (ו) וַיִּהְרַג פֶּקַח בֶּן רְמִלְיָהוּ בִּיהוּדָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים אָלֶף בָּיּוֹם אֶחָד הַכֹּל בְּנֵי חָיִל בְּעֶזְבְּכֶם אֶת ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם....

פרק ז ביעשֵׂהוּ פּוֹתַח בְּתִיאוֹר הַבְּרִית בֵּין אֲרָם לְיִשְׂרָאֵל שְׁעוֹלִים יַחֲדָיו לְהִלְחֵם בִּיהוּדָה. הַדָּבָר מִפִּיל פָּחַד עַל הָעַם וְעַל הַמֶּלֶךְ אַחֲזִי, אֲשֶׁר רוֹצֵה לְבַקֵּשׁ עֲזָרָה מִמֶּלֶךְ אֲשׁוּר. תִּיאוֹר מְפוֹרֵט שֶׁל הַמְצוֹר שֶׁשְׁמוֹ אֲרָם וְיִשְׂרָאֵל עַל יְרוּשָׁלַם וְהַפְנִיָּה שֶׁל אַחֲזִי לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר, מוֹפִיעַ בְּסֵפֶר מַלְכִים ב:

○ מלכים ב טז

- (ה) אִזּוֹ יַעֲלֶה רָצִין מֶלֶךְ אֲרָם וּפֶקַח בֶּן רְמִלְיָהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וַיִּצְרוּ עַל אַחֲזִי וְלֹא יָכְלוּ לְהִלָּחֵם:
 (ו) בָּעֵת הַהִיא הִשִּׁיב רָצִין מֶלֶךְ אֲרָם אֶת אֵילַת לְאָרָם וַיִּנְשַׁל אֶת הַיְהוּדִים מֵאֵילוֹת וְאֲדוּמִים בָּאוּ אֵילַת ...
 (ז) וַיִּשְׁלַח אַחֲזִי מַלְאָכִים אֶל תְּגַלְתִּי פֶלְאָסָר מֶלֶךְ אֲשׁוּר לֵאמֹר
 עֲבֹדָה וּבְנָדָה אֲנִי עֹלָה וְהוֹשַׁעֲנִי מִכַּף מֶלֶךְ אֲרָם וּמִכַּף מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַקּוֹמִים עָלַי:
 (ח) וַיִּקַּח אַחֲזִי אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב הַנִּמְצָא בֵּית ה' וּבְאֲצָרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר שְׁחָד:
 (ט) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיַּעַל מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֶל דְּמָשֶׁק וַיִּתְּפֹשֶׂה וַיִּגְלֶה קִירָה וְאֶת רָצִין הַמֵּית:
 (י) וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ אַחֲזִי לְקִרְיַת תְּגַלְתִּי פֶלְאָסָר מֶלֶךְ אֲשׁוּר דּוּמְשֶׁק, וַיִּרְא אֶת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּדָמָשֶׁק,
 וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲזִי אֶל אוֹרִיָּה הַכֹּהֵן אֶת דְּמוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת תְּבַנְיָתוֹ לְכָל מַעֲשָׂהוּ:

פרק ז ביעשֵׂהוּ עוֹסֵק בְּנִבּוּאָה לְאַחֲזִי וּבִה קְרִיאָה לְבִטּוּחַ בֵּה' וְלֹא לְפָנּוֹת לְעֲזָרַת אֲשׁוּר. הַנְּבִיא מַחֲזֵק אֶת אַחֲזִי וּמְבַטֵּיחַ שְׂאֵרֵם וְיִשְׂרָאֵל יִפְלוּ, כִּיּוּן שֶׁהֵן מִמְּלֻכּוֹת חִלְשׁוֹת וְהֵן יִהְיֶה בְּעֶזְרוֹ. לְשֵׁם אֵימּוֹת הַנְּבּוּאָה נִתֵּן לְאַחֲזִי אוֹת עֵיִי הַנְּבִיא. כְּמוֹ כֵּן, מִבְּהִיר הַנְּבִיא מֵהִי הַסְכְּנָה הָעֵתִידִית בְּקְרִיאָה לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר. לְאַחַר שֶׁאַחֲזִי אֵינּוּ שׁוֹמַע לְדָבָר ה', יִשְׁעִיָּהוּ שֶׁב עִם נְבוּאָת פּוֹרְעֵנוֹת אֲשֶׁר תִּגִּיעַ עַל יְהוּדָה עֵקֶב אֵי אֲמוֹנָתוֹ שֶׁל אַחֲזִי.

שאלות מכוונות למידה

- מהי תוכניתם של רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו, וכיצד מרגיע הנביא את אחז בקשר לכוחם של ארם וישראל?
- מדוע דורש הנביא מאחז שלא לפנות אל מלך אשור לבקשת עזרה? ומהי הסכנה בקריאת העזרה ממלך אשור?
- מדוע אחז אינו מעוניין באות מאת ה'?

○ מזימת ארם וישראל לעלות על ירושלים

[פסוקים א-ט]

מזימת ארם וישראל

○ ישעיהו פרק ז

- (א) וַיְהִי בַיּוֹם אֲחָז בֶּן יוֹתָם בֶּן עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, עָלָה רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם וּפְקַח בֶּן רְמִלְיָהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם, לְמַלְחָמָה עֲלֵיהָ, וְלֹא זָכַל לְהִלָּחֵם עִלְיָהּ:
- (ב) וַיִּגְדַּל לְבַיִת דָּוִד לֵאמֹר נָחָה אֲרָם עַל אֲפְרַיִם, וַיִּנְעַע לִבָּבוּ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוּעַ עֲצֵי יַעַר מִפְּנֵי רוּחַ:
- (ג) וַיֹּאמְרוּ הִ' אֵל יִשְׁעֵיהוּ: צֵא נָא לְקִרְאֵת אֲחָז, אֲתָה וּשְׂאֵר יְשׁוּבֵי בְנֵיךָ, אֶל קֶצֶה תַעֲלֵת הַבְּרֵכָה הָעֲלִיּוֹנָה, אֶל מְסַלֵּת שְׂדֵה כּוֹבֵס:
- (ד) וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו: הַשְּׁמֵר וְהִשְׁקֵט אֶל תִּירָא, וּלְבַבְךָ אֶל יַרְדְּ מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹדִים הַעֲשֵׂנִים הָאֵלֶּה (הַבְּאִים) בְּחָרֵי אֶף, רְצִין וְאֲרָם וּבֶן רְמִלְיָהוּ:
- (ה) יַעַן כִּי יַעֲץ עֲלֶיךָ אֲרָם רָעָה, אֲפְרַיִם וּבֶן רְמִלְיָהוּ לֵאמֹר:
- (ו) נַעֲלֶה בִיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה (וְנִכְפְּנָה וְנִשְׁבְּרָנָה) וְנִבְקַעְנָה אֶלֵינוּ, וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן טַבָּאֵל: ס

○ רד"ק ישעיהו ז, פסוק ב

נחה ארם על אפרים - והוגד למלך (אחז) כי מחנה ארם עם מחנה אפרים "נחה", כלומר באו עד קרוב לירושלם, ותקעו אהליהם, ונחו שם לצור על ירושלם ולהילחם עליה.

1. עיין בפסוקים א-ז ובדברי הרד"ק, וענה:

- א. מה הייתה היוזמה ומה הייתה התכנית של רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל?
- ב. צטט פסוק, ממלכים ב פרק טז, המתאר את אותה יוזמה שנוכרת כאן בספר ישעיהו פרק ז.

תגובת יהודה למתקפה של ארם וישראל

2. א. צטט והסבר בלשונך מה הייתה תגובת המלך ותגובת העם, ליוזמה של ארם וישראל?
- ב. על פי דברי המבוא ליחידה זו (הרקע ההיסטורי), מדוע אחז והעם חששו כל כך מפי ישראל וארם?

בספר ישעיהו לא נאמר במפורש כיצד אחז תכנן להתמודד עם המתקפה של ארם וישראל. אך דברי תורה עניים "במקום אחד ועשירים במקום אחר". ה"מקום האחר" הוא ספר מלכים ב:

○ מלכים ב פרק טז

- (ה) אִז עָלָה רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם וּפְקַח בֶּן רְמִלְיָהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וַיִּצְרוּ עַל אֲחָז, וְלֹא יָכְלוּ לְהִלָּחֵם:
- (ו) בָּעֵת הַהִיא הִשִּׁיב רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם אֶת אֵילַת לְאָרָם וַיִּנְשֵׁל אֶת הַיְהוּדִים מֵאֵילוֹת וְאֲדוּמִים בָּאוּ אֵילַת...
- (ז) וַיִּשְׁלַח אֲחָז מְלָאכִים אֶל תְּגֵלַת פְּלֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר לֵאמֹר
- עֲבַדְךָ וּבְנֵיךָ אֲנִי עֹלָה וְהוֹשַׁעְנִי מִכַּף מֶלֶךְ אֲרָם וּמִכַּף מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַקּוֹמִים עָלַי:
- (ח) וַיִּקַּח אֲחָז אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב הַנִּמְצָא בֵּית הִ' וּבְאֲצֵרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר שְׁחָד:

3. עיין במלכים ב טז, פסוקים ה-ח, וענה:

- א. כיצד אחז תכנן להתמודד עם המתקפה של ארם וישראל?
- ב. כיצד אחז קידם את התוכנית שלו (פרט שני דברים).

נבואת ישעיהו על המתקפה של ארם וישראל, ועל התגובה של יהודה

○ **ישעיהו פרק ז**

- (ג) ויאמר ה' אל ישעיהו: צא נא לקראת אֲחִיזוּ, אֶתְּהָ וּשְׂאֵר יִשׁוּב בְּנֵדָה, אֶל קֶצֶה תְּעַלֶּת הַבְּרֵכָה הָעֲלִיּוֹנָה, אֶל מְסַלֵּת שְׂדֵה כּוֹבֵס:
- (ד) וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: הַשְּׁמֵר וְהִשְׁקֵט אֶל תִּירָא, וּלְבַבְךָ אֶל גֵּרֶד מְשֻׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹדִים הַעֲשֵׂנִים הָאֵלֶּה (הבאים) בְּחָרֵי אֶרֶץ, רְצִין וְאַרְם וְבִן רְמִלְהוּ:
- (ה) עַן כִּי יַעַץ עֲלֶיךָ אֲרָם רָעָה, אֲפָרִים וְבִן רְמִלְהוּ לֵאמֹר:
- (ו) נַעֲלֶה בִּיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה (וְנִבְרַחַהּ וְנִשְׁבַּרְנָהּ) וְנִבְקַעְנָה אֶלֵינוּ, וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן טַבָּאֵל: ס
- (ז) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לֹא תִקּוּם וְלֹא תִהְיֶה:
- (ח) כִּי רֹאשׁ אֲרָם דָּמָשֶׁק וְרֹאשׁ דָּמָשֶׁק רְצִין וּבַעֲדוֹד שְׁשִׁים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה יַחַת אֲפָרִים מַעַם:
- (ט) וְרֹאשׁ אֲפָרִים שְׁמֶרוֹן וְרֹאשׁ שְׁמֶרוֹן בֶּן רְמִלְהוּ אִם לֹא תֵאֲמִינוּ כִּי לֹא תֵאֲמִנוּ: ס

ה' מצווה את ישעיהו ללכת לעודד את אחז ולפגוש אותו ב"קצה תעלת הברכה העליונה, אל מסלת שדה כובס". כנראה מדובר בתעלה שהובילה מים מחוץ לחומות ירושלים אל בריכה שבתוך החומה. בבריכה זו כיבסו תושבי העיר את בגדיהם, ובשדה הסמוך ייבשום. יתכן שאחז הלך לבריכה לפקח על אספקת המים בשעת המצור, וישעיהו נצטווה לצאת לשם לדבר עימו.

○ **ישעיהו פרק ז, ג**

וַיֹּאמֶר ה' אֶל יִשְׁעִיָּהוּ: צֵא נָא לְקִרְאֵת אֲחִיזוּ, אֶתְּהָ וּשְׂאֵר-יִשׁוּב בְּנֵדָה, אֶל קֶצֶה תְּעַלֶּת הַבְּרֵכָה הָעֲלִיּוֹנָה, אֶל מְסַלֵּת שְׂדֵה כּוֹבֵס:

○ **מצודת דוד**

אתה ושאר-ישוב בנדך - גם אתה צא לקראתו, גם בנדך אשר נקרא שמו "שאר-ישוב", לאות וסימן אשר שארית יהודה ישובו מן הגלות בימי עזרא.

דברים שמאפיינים נבואות

- א. הנבואות של נביאי ישראל הם לא רק הדברים שהם אומרים, אלא גם המעשים שהם עושים. המעשים שלהם מסמלים חזיונות עתידיים לא פחות מהדברים שהם אומרים. דוגמה לכך מצינו כאן בנבואת ישעיהו כאשר הוא מצטווה על ידי ה' לצאת עם בנו "שאר יישוב", ולפגוש את אחז.
- ב. דברי הנביאים אינם כוללים רק הדרכות ונבואות בענייני מדיניות מעשיים - דברים העומדים על הפרק בזמן הקרוב, אלא הם משלבים גם חזיונות לעתיד הרחוק. דוגמה לכך מצינו כאן בנבואת ישעיהו, שבה יש גם ייעודים לעתיד הקרוב מאוד - לימי אחז, רצין ופקח, וגם לעתיד הרחוק - לימי חזקיהו וסנחריב, ולעתיד רחוק יותר - לימי שיבת ציון ואף ל"ימות המשיח".

4. עיין בפסוק ג, בדברי המצודות דוד, ו"בדברים שמאפיינים נבואות", וענה:

- א. מה המשמעות הסמלית שה' מצווה את ישעיהו לצאת עם בנו "שאר יישוב" ולפגוש את אחז. מה מסמל השם "שאר יישוב".
- ב. האם מדובר במעשה שמנבא דבר לעתיד הקרוב או לעתיד הרחוק?

○ ישעיהו פרק ז, ד

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: הַשְּׁמֵר וְהַשְׁקֵט אֶל תִּירָא,

וּלְבַבְךָ אֶל יְרֵךְ מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹדִים הָעֹשְׂנִים הָאֵלֶּה (הבאים) בְּחָרֵי אָף, רָצִין וְאָרֶם וּבֶן רַמְלִיָּהוּ:

○ מצודת דוד

השמר והשקט - השמר מעשות מלחמה והשקט לבך, אל תירא ואל יבוא מורך בלבבך.

זנבות האודים - שהמה כמו האודים האלה שאין בהם כח לבער אלא לעשן, כך אין כח בידם לעשות לך מאומה רק העם מפחידים.

5. עיין בפסוק ד ובדברי מצודת דוד, וענה:

א. לפי מצודת דוד באמירה של ישעיהו "הַשְּׁמֵר וְהַשְׁקֵט" כלולים שני דברים שצריכים להנחות את אחז, כיצד עליו להתייחס למתקפה של ארם וישראל. מה הן?

ב. לפי מצודת דוד, כיצד מנמק ישעיהו לאחז שאין לו מה לחשוש מארם וישראל? הסבר את הדימוי של ישעיהו.

○ דעת מקרא ישעיהו ז, ד

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: הַשְּׁמֵר וְהַשְׁקֵט - הזהר לנהוג בשקט ובישוב הדעת, ואל תעשה מעשים נחפזים מיראתך מפני

האויבים. ורמז הנביא כאן לאחז, שיזהר ולא יבקש את מלך אשור שיבוא לעזרתו (מלכים ב טז, ו-י).

6. לפי דעת מקרא איזה עוד הנחייה כלולה בדברי ישעיהו לאחז באמירה "הַשְּׁמֵר וְהַשְׁקֵט"?

○ ישעיהו פרק ז

(ה) יַעַן כִּי יַעַץ עֲלֶיךָ אָרֶם רָעָה, אֶפְרַיִם וּבֶן רַמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:

(ו) נַעֲלָה בִיהוּדָה וּנְקִיצָנָה (נכנה ונשברנה) וּנְבַקְעָנָה אֵלֵינוּ, וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן טְבַּאֵל: ס

(ז) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לֹא תְקוּם וְלֹא תִהְיֶה:

7. במשלי יט, כא נאמר: "רְבוֹת מַחְשָׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ וְעֵצַת ה' הִיא תְקוּם".

א. עיין בפסוקים ה-ז, צטט מתוך פסוקים אלה, את המילים שמבטאים את הרעיונית הבאים:

יַעַן כִּי יַעַץ עֲלֶיךָ אָרֶם רָעָה, אֶפְרַיִם וּבֶן רַמְלִיָּהוּ לֵאמֹר: נַעֲלָה בִיהוּדָה וּנְקִיצָנָה וּנְבַקְעָנָה אֵלֵינוּ, וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן טְבַּאֵל: (ה-ו)	"רְבוֹת מַחְשָׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ"
כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לֹא תְקוּם וְלֹא תִהְיֶה. (ז)	"וְעֵצַת ה' הִיא תְקוּם"

ב. לפי פסוקים ה-ז כיצד מנמק ישעיהו לאחז שאין לו ממה לחשוש מארם ומישראל?

ישעיהו פרק ז

(ח) כי ראש אָרם דְּמַשֶּׁק וְרֹאשׁ דְּמַשֶּׁק רָצִין וּבָעוּד שְׁשִׁים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה יַחַת אֲפָרִים מְעָם :
(ט) וְרֹאשׁ אֲפָרִים שְׁמֶרֶן וְרֹאשׁ שְׁמֶרֶן בֶּן רַמְלֵיהוּ אִם לֹא תֵאֲמִינוּ כִּי לֹא תֵאֲמִנוּ : ס

☒ כדי להבין את פס' ח-ט, יש לקרוא את חציו הראשון של פסוק ט לפני חציו השני של פסוק ח. כלומר בסדר הבא :
א. כי ראש אָרם דְּמַשֶּׁק וְרֹאשׁ דְּמַשֶּׁק רָצִין, וְרֹאשׁ אֲפָרִים שְׁמֶרֶן וְרֹאשׁ שְׁמֶרֶן בֶּן רַמְלֵיהוּ,
ב. וּבָעוּד שְׁשִׁים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה יַחַת אֲפָרִים מְעָם,
ג. אִם לֹא תֵאֲמִינוּ כִּי לֹא תֵאֲמִנוּ.

☒ א. "כי ראש אָרם דְּמַשֶּׁק וְרֹאשׁ דְּמַשֶּׁק רָצִין, וְרֹאשׁ אֲפָרִים שְׁמֶרֶן וְרֹאשׁ שְׁמֶרֶן בֶּן רַמְלֵיהוּ" - כוונת הפסוקים היא, לעודד את אחז ע"י הדגשת מגבלותיהם של רצין ופקח - רצין הוא מלך דמשק בלבד ולא ישרוט בירושלים, פקח בן רמליהו הוא מלך שומרון בלבד, ובקרוב יגלה מאדמתו. המילה "ראש" חוזרת ארבע פעמים בפסוקים אלו בהנגדה מוחלטת להיותם "זְנָבוֹת הָאוֹדִים..." (פס' ד). לאמור: שם, בדמשק ובשומרון, הם 'ראש', כאן ועכשיו הם רק 'זנב'. המשמעות: שני מלכים אלה אינם יכולים להשתלט על מדינות אחרות, אלא שלטונם מוגבל לתחומם בלבד.

☒ ב. "בְּעוּד שְׁשִׁים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה יַחַת אֲפָרִים מְעָם" לפי מצודת דוד: "יחת" - ישר, ו"אפרים" - מלכות ישראל, ומשמעות הפסוק היא שמלכות ישראל תגמר בקרוב, וכך לא יוכלו לאיים על יהודה.

חובה ג. "אם לא תֵאֲמִנוּ כִּי לֹא תֵאֲמִנוּ" - אם לא תאמינו לנבואה זו, אזי לא יהיה לכם קיום¹ (לפי רד"ק ומצודת ציון). בפסוק זה ישנו משחק מילים אשר מסייע בהבנת הרעיון המרכזי של הנבואה.

אם לא תֵאֲמִנוּ   כי לא תֵאֲמִנוּ

שתי ברירות עומדות בפני יהודה: אמונה בה' וישועה, או חוסר אמונה בה' ומתוך כך לא יהיה לכם קיום. אותה מילה מקבלת משמעות הפוכה מישועה לפורענות, ומסמלת את הבחירה של העם בין אמונה לה' לבין התנהגות בחוסר אמונה.

תקבולת לדברי הימים

ניתן ללמוד פירוש לפועל זה מהתקבולת בדברי הימים, אשר גם שם נדרש העם להאמין שה' ילחם להם:
וַיֹּאמֶר שְׁמַעוֹנִי יְהוּדָה וַיִּשְׁבְּי יְרוּשָׁלַם הָאֲמִינוּ בַּה' אֱלֹהֵיכֶם וְתֵאֲמִנוּ
הָאֲמִינוּ בְּנְבִיאָיו וְהִצִּילְחוּ. (דבחה"י ב כ, ס)

סיכום

שני עקרונות חוזרים ונשנים בפרק זה על ידי הנביא:

- (1) אמנם ארם וישראל מתכננים ניצחון גדול על יהודה, אך בניגוד ל"רבות מחשבות בלב איש" - התוכנית של ארם וישראל לכבוש את ירושלים ולהמליך מלך מטעמם (פס' ו), מבהיר הנביא כי "עצת ה' היא תקום" - "פה אָמַר אֲדַנְיָ ה' לֹא תִקּוּם וְלֹא תִהְיֶה" (פס' ז). כלומר ה' הוא הקובע סדרי עולם ורק על פיו יתרחשו האירועים, והוא קבע כי עצתם תיכשל.
- (2) על מלך יהודה לבטוח בה' ולהאמין בו ומתוך כך לשמור על איפוק "הישמר והשקט", ומשמעות האיפוק הוא לא להילחם בארם ובישראל, ולא לבקש עזרה מאשור.

¹ "תאמינו" - תתקיימו. כמו: "ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם" (שמואל ב ז ט"ז).

○ נתינת אותות לאחז

[פסוקים י-יז]

מבוא לחלק השני של הפרק

בחלקו הראשון של הפרק (פס' א-ט), למדנו על כך שאחז מבקש לפנות לעזרה למלך אשור על מנת שיעזור לו להילחם מול ארם וישראל אשר מאיימים לעלות במלחמה על יהודה. הנביא קרא לאחז לבטוח בה' שיצילנו מכף אויביו אלו, ולא לשים מבטחו במלך אשור.

בחלקו השני של הפרק (פס' י-יז), אנו למדים שאחז לא מתכוון לשמוע לדברי הנביא והא כן מתכוון לפנות למלך אשור. ישעיהו מעביר לאחז את דברי ה' ובהם דרישה מאחז לבקש אות וסימן כדי לחזק את אמונתו ובטחונו בה'. אחז מסרב, אך ה' בכל זאת שולח אות וסימן לאחז וליהודה בדבר הנער **עימנו-אל** אשר יולד, ונבואה שעוד לפני שעמנו-אל היגמל הארץ תשקוט, בשל הפסקת המלחמה מצד ארם וישראל.

בחלק השלישי של הפרק (פס' יח-כה), מתברר שאחז אשר לא בוטח בה', פונה אל מלך אשור, מה שיביא בסופו של דבר את הפורענות גם על ישראל וגם על יהודה.

סירובו של אחז לשאילת אות מעם ה'

○ ישעיהו פרק ז

(י) וַיֹּסֶף ה' דְּבַר אֶל אַחֲזָא לֵאמֹר:

(יא) שְׂאֵל לְךָ אוֹת מֵעַם ה' אֲלֹהֶיךָ הַעֲמֵק שְׂאֵלָה אוֹ הַגְּבֵה לְמַעַלָּה:

(יב) וַיֹּאמֶר אַחֲזָא לֹא אֶשְׂאֵל וְלֹא אֲנַסֶּה אֶת ה':

(יג) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא בֵּית דָּוִד הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת (להרגיז) אֲנָשִׁים, כִּי תִלְאוּ (תרגיזו) גַם אֶת אֱלֹהֵי:

הצעת ישעיהו לאחז

מהפתיח "וַיֹּסֶף ה' דְּבַר אֶל אַחֲזָא לֵאמֹר..." ניכר שיש פה נבואה נוספת לאחז (נבואה ראשונה: ג-ט, נבואה שנייה: י-כה). שתיקת אחז לאחר הנבואה הראשונה מרמזת על חוסר אמון בדברי הנביא ובהבטחותיו, ולכן יש פניה נוספת של הנביא, בה הוא מציע לתת לאחז אות כהוכחה לאמינות דבריו. כדי לחזק את אמינות ואת אמיתות האות, הוא מאפשר לאחז לבחור את האות, וגם לא מגביל אותו לתחום מסוים "הַעֲמֵק שְׂאֵלָה אוֹ הַגְּבֵה לְמַעַלָּה".

סירובו של אחז להצעת ישעיהו

אחז מסרב לבקש אות מאת ה', במבט ראשון נראה שסירובו נובע מנימוק אמוני הוא יודע שדבר ה' יתקיים והוא כזה צדיק ומאמין שהוא אינו זקוק לאות, או מכיוון שאינו מעוניין לנסות את ה', כביכול בגלל האיסור "לא תנסו את ה'", (דברים ו, טז). אך מתגובת הנביא החריפה בפסוק יג, מתיאור רשעותו של אחז ומקריאתו לאשור (מלכים ב, טז), לא נראה שתשובתו נבעה ממקום של יראת ה'. ננסה להבין מה הסיבה האמיתית, מדוע דחה אחז את הצעת ישעיהו לקבל אות מאת ה'?

○ רש"י ישעיהו ז, יב

ויאמר אחז לא אשאל ולא אנסה - אין רצוני שיתקדש שמו על ידי.

○ רד"ק ישעיהו ז, יב

ויאמר אחז לא אשאל ולא אנסה - כל זה היה מעט האמנה (ממיעוט אמונה) ואף על פי שהוא אומר בלשון האמנה - כי לא ינסה האל, אף על פי כן הנביא ידע את לבבו כי לא אמר אלא ממיעוט האמנה, כאומר איני חושש לנסותו בזה, לפיכך ענה לו הנביא "כִּי תִלְאוּ גַם אֶת אֱלֹהֵי".

אבן עזרא ישעיהו ז, יב

ויאמר אחז לא אשאל ולא אנסה - מתשובת הנביא ידענו כי מחשבת אחז הייתה לרעה, וטעמו (ופירושו) לא ארצה לשאול ולנסות, כי אדע שלא אוכל לעשות מה שאשאל ממנו.

8. עיין בדברים שכתבנו לעיל "סירובו של אחז להצעת ישעיהו", ובדברי רש"י רד"ק (ואב"ע), וענה:
- א. מה שתי הסיבות הלא אמיתיות שניתן לייחס לאחז, שבגללן הוא דחה את הצעת ישעיהו לקבל אות מאת ה'?
- ב. לפי רש"י רד"ק (ואב"ע), מה הסיבה האמיתית, שבגללה אחז דחה את הצעת ישעיהו לקבל אות מאת ה'?

תגובת ישעיהו לסירובו של אחז

ישעיהו כועס מאוד על אחז - כועס על הסירוב של אחז לבקש אות מה', ואת כעסו הוא מבטא בפסוק יג:

ישעיהו ז, יג

וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא בַּיַּת דָּוִד, הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת (להרגיז) אֲנָשִׁים, כִּי תִלְאוּ (תרגיזו) גַם אֶת אֱלֹהֵי:

הנביא פונה אליו בכינוי "בית דוד" ולא בשמו הפרטי, כדרך גנאי (רד"ק), ואולי רמז יש בכך, שרק בזכות בית אביו יגן ה' על יהודה, ולא בזכותו. לאחר הפניה הוא מביע את מורת רוחו מההחלטה של אחז לא לבקש אות מאת ה', ואומר לאחז: לא מספיק שעד עכשיו הרגזת והתנשאת על בני אדם (סרבת לקבל את דברי הנביא), עכשיו אתה מרגיז ומתנשא גם על ה' שאינך רוצה קשר עם ה' ואינך רוצה אות מה'!!

נתינת אות לאחז למרות התנגדותו

ישעיהו פרק ז

(יד) לָכֵן יִתֵּן אֲדֹנָי הוּא לְכֶם אוֹת, הִנֵּה הֶעֱלַמָּה הָרָה וְיִלְדֶת בֵּן וְקָרְאת שְׁמוֹ עֲמֹנוּ אֵל:
 (טו) חֲמָאָה וְדָבַשׁ יֹאכֵל, לְדַעְתּוֹ מְאוֹס בָּרַע וּבָחֹר בְּטוֹב:
 (טז) כִּי בְטָרֶם יָדַע הַנְּעַר מְאוֹס בָּרַע וּבָחֹר בְּטוֹב, תַּעֲזֹב הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה קָץ מִפְּנֵי שְׁנֵי מַלְכֶיהָ:
 (יז) וְבִיא ה' עֲלֶיךָ וְעַל עַמְּךָ וְעַל בַּיַּת אֲבִיךָ יָמִים אֲשֶׁר לֹא בָאוּ לְמִיּוֹם סוֹר אֲפָרִים מֵעַל יְהוּדָה, אֶת מֶלֶךְ אֲשׁוּר: פ

האות עמנו-אל ומשמעותו

ישעיהו פרק ז

(יד) לָכֵן יִתֵּן אֲדֹנָי הוּא לְכֶם אוֹת, הִנֵּה הֶעֱלַמָּה הָרָה וְיִלְדֶת בֵּן וְקָרְאת שְׁמוֹ עֲמֹנוּ אֵל:

רש"י

העלמה - אשתי הרה השנה הזאת, והיא היתה שנת ד' לאחז.
 וקראת שמו - רוח הקודש תשרה עליה.
 עמנואל - לומר שיהא צורנו עמנו, וזה האות שהרי נערה היא ולא נתנבאית מימיה ובזו תשרה בה רוח הקודש.

שים לב:

אות הוא סימן ולא נס או פעולה לא טבעית.

9. למרות הסירוב של אחז לבקש אות מה', ישעיהו אומר שבניגוד לרצונו ה' יתן אות. לפי רש"י, מהו האות, ומה הוא מסמן?

נבואת הצלה ליהודה מהאיום של ארם וישראל

○ **ישעיהו פרק ז**

(טו) חֲמָאָה וְדָבַשׁ יֹאכֵל, לְדַעְתּוֹ מְאוֹס בָּרַע וּבָחֹר בְּטוֹב :

(טז) כִּי בְטָרִם יֵדַע הַנְּעַר מְאוֹס בָּרַע וּבָחֹר בְּטוֹב, תַּעֲזֹב הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֶתָּה קֹץ מִפְּנֵי שְׁנֵי מְלָכֶיהָ :

○ **דעת מקרא**

(טו) חֲמָאָה וְדָבַשׁ יֹאכֵל, לְדַעְתּוֹ מְאוֹס בָּרַע וּבָחֹר בְּטוֹב - הבטחה לטובה היא: הילד עמנו-אל יזכה לאכל חמאה ודבש. והם מאכלים ומשקים ערבים לחד ויפים לילדים רכים. וזה יקרה כאשר ידע למאוס ברע ולבחור בטוב [בחמאה ובדבש] כלומר כאשר יגמל עמנו-אל משדי אמו, ויגיע לגיל שבו הילד מואס במאכלים רעים ובחור במאכלים טובים. יאכילוהו אומניו חמאה ודבש. ומכאן משמע, שתשקוט הארץ ממלחמה, ותהא זבת חלב ודבש ויושביה ישבעו מטובה.

(טז) כִּי בְטָרִם יֵדַע הַנְּעַר מְאוֹס בָּרַע וּבָחֹר בְּטוֹב, תַּעֲזֹב הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֶתָּה קֹץ מִפְּנֵי שְׁנֵי מְלָכֶיהָ - כלומר בעודנו יונק שדי אימו יגלו תושבי הארץ (אפרים וארם) ותהיה אדמתם עזובה, הפקר ושמממה... נמצא שבזמן שיגמל עמנו-אל כבר תיוושע יהודה מלוחציה, ויהא לעמנו-אל דבש וחלב למאכלו... הבטיח כאן הנביא, שהישועה מארם ואפרים תבוא בטרם תחלופנה שלוש שנים מיום שנאמרה הנבואה (זמן ההיריון בצירוף זמן היניקה).

10. עיין בפסוקים טו-טז ובפירוש של דעת מקרא, וענה:

א. הסבר בלשונך מה יקרה לארם וישראל לפי נבואת ירמיהו בפסוקים טו-טז?

ב. הסבר בלשונך מה הרעיון בדבריו של ישעיהו על "חֲמָאָה וְדָבַשׁ יֹאכֵל"?

○ **רש"י ישעיהו ז, טז**

תַּעֲזֹב הָאֲדָמָה - תעזב הארץ מיושביה (הכוונה ל-) אדמת רצין ואדמת פקח.

אֲשֶׁר אֶתָּה קֹץ מִפְּנֵי שְׁנֵי מְלָכֶיהָ - שבאותה שנה עלה מלך אשור על דמשק כי שכרו אחז כמה שנאמר בספר "ויצל מלך אשור אל דמשק ויתפשטה ויגלה קירה ואת רצין המית" (מלכים ב טז, ט) ואותה שנה "ויקשר קשר הושע בן אלה על פקח בן רמליהו ויכהו וימיתו וימלך תחתיו בשנת עשרים ליותם בן עזיה" (מלכים ב טו, ל) שהיא שנת ארבע לאחז.

11. לפי רש"י על פסוק טז, כיצד התקיימה בפועל הנבואה של ישעיהו, שהאיום של ארם וישראל התבטל?

נבואות פורענות שתבוא על יהודה

מלבד הנבואה על מפלת רצין ופקח והצלת יהודה מפניהם, ישעיהו מוסיף בפסוק יז גם **נבואת פורענות** שתבוא על יהודה. בכדי להבין על שום מה ישעיהו מוסיף נבואת פורענות ליהודה, יש להכיר את המהלכים ההיסטוריים שעומדים כרקע לנבואה הזו, כפי שמופיע בספר מלכים ב:

מלכים ב טז

(ה) אִזְ וַעֲלָה רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם וּפְקַח בֶּן רַמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וַיִּצְרוּ עַל אֲחִיז וְלֹא יָכְלוּ לְהִלָּחֵם :

(ו) בָּעֵת הַהִיא הִשִּׁיב רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם אֶת אֵילַת לְאָרָם וַיִּנְשֵׁל אֶת הַיְהוּדִים מֵאֵילוֹת וְאֲדוּמִים בָּאוּ אֵילַת ...

(ז) וַיִּשְׁלַח אֲחִיז מַלְאָכִים אֶל תְּגַלְת פְּלֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר לֵאמֹר

עֲבַדְדָּךְ וּבְנֶךָ אֲנִי עֹלָה וְהוֹשַׁעֲנִי מִכַּף מֶלֶךְ אֲרָם וּמִכַּף מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַקּוֹמִים עָלַי :

(ח) וַיִּקַּח אֲחִיז אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב הַנִּמְצָא בְּיַד ה' וּבְאֲצֵרוֹת בַּיִת הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר שְׁחָד :

(ט) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיַּעַל מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶל דְּמִשְׁק וַיִּתְּפֹשֶׁה וַיִּגְלֶה קִירָה וְאֶת רְצִין הַמִּית :

(י) וַיִּלְךְ הַמֶּלֶךְ אֲחִיז לְקִרְאֵת תְּגַלְת פְּלֶאֶסֶר מֶלֶךְ אַשּׁוּר דּוּמִשְׁק, וַיִּרְא אֶת הַמַּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּדְמִשְׁק,

וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אֲחִיז אֶל אוֹרִיָּה הַכֹּהֵן אֶת דְּמוֹת הַמַּזְבֵּחַ וְאֶת תְּבַנְיָתוֹ לְכָל מַעֲשָׂהוּ :

○ ישעיהו פרק ז

(יז) וְיָבִיא ה' עֲלֶיךָ וְעַל עַמְּךָ וְעַל בַּיִת אֲבִיךָ, יָמִים אֲשֶׁר לֹא בָאוּ לְמִיּוֹם סוּר אֶפְרַיִם מֵעַל יְהוּדָה, אֶת מֶלֶךְ אֲשׁוּר: פ

○ רש"י

יביא ה' עליך ועל עמך ועל בית אביך - על חזקיהו בנך המולך אחריך ולפי שהוא צדיק לא קראו בנו. ימים אשר לא באו - מיום שנחלקה מלכות בית דוד וסר אפרים מעל יהודה. ומה הם הימים? ימי חיל מלך אשור. **ואף בהם יעשה ליהודה**, וכן מנינו (בדבה"ב ב כח, כ) שבא מתחילה על אחז דכתיב "וַיָּבֵא עָלָיו תִּלְגַּת פְּלִנְאֶסֶר מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיִּצַר לוֹ, וְלֹא תִזְקוּ" (הציק לו, ולא עזר לו), ובימי חזקיהו בנו נעשה הנס (כשסנחריב צר על ירושלים, נעשה נס שמלאך ה' היכה את צבאו).

○ מלבי"ם

יביא ה' עליך ועל עמך ועל בית אביך - אבל גם אתה מפני שאינך בוטח בה' שצוה לך "השמר והשקט", ואתה לא בטחת בו וקראת אל מלך אשור לישועה, לכן גם עליך יעבור כוס (של פורענות), וה' יביא אליך את מלך אשור **כפעם בפעם להחריב ארצך** (כמו שכתוב במ"ב טז, ודה"ב כח), ומספר והולך מה שיעשה מלך אשור. למיזם סור אפרים - מיום שנחלקה מלכות בית דוד:

12. עיין במקורות המבואים לעיל, והסבר את נבואת הפורענות שמנבא ישעיהו על יהודה. בתשובתך תתייחס לנקודות הבאות:

א. לפי המלבי"ם, על שום מה ה' יעניש את יהודה ויביא עליה פורענות?

ב. לפי רש"י והמלבי"ם, מהי הפורענות שיביא ה' על יהודה?

ג. לפי רש"י המלבי"ם הסבר את הביטוי "יביא ה' עליך... ימים אשר לא באו למיזם סור אפרים מעל יהודה".

ד. "יביא ה' עליך ועל עמך ועל בית אביך" בפסוק זה המילים "על עמך" נראות לא במקום, יותר מתאים שיהיה כתוב במקומן "על בנך". לפי רש"י, מדוע הנביא לא כתב כאן "על בנך"?

מדוע הברית של אחז עם אשור זהו חטא?

13. אחז נמצא במצוקה קשה ארם וישראל מתקיפים את ממלכתו, מדוע כריתת הברית שלו עם אשור שיעזור לו נגד הצרים עליו זוהי ברית פסולה? מדוע זהו חטא בעיני ה' שאף גורר אחריו נבואת פורענות כה קשה? (כתוב שני הסברים).

א. פניית אחז לאשור מהווה חטא כלפי הקב"ה -

(1) כי המעשה הזה מוכיח שאחז לא נתן אמון בדברי הנביא בשם ה', שארם וישראל לא יצליחו בתוכניתם אלא הם יובסו.

(2) בנוסף לכך הוא פנה לעזרת מלך גוי עובד ע"ז - לתגלת פלסר ואומר לו "עבדך ובנך אני", כלומר, מלך אשור עבורו הוא אב ומלך - החלפה טוטלית של "אבינו מלכנו".

(3) בנוסף לכך הברית שלו מלך אשור היא לא רק ברית צבאית אלא גם ברית תרבותית-דתית. אחז מחדיר יותר ויותר ע"ז למלכות יהודה, כתוצאה מאותה ברית הוא בונה מזבח כדומת המזבח שהיה בדמשק וכד'.

ב. פניית אחז לאשור מהווה חטא כלפי העם (יהודה) -

בעקבות הגעת מלך אשור לאזור, הוא לא יסתפק בכיבוש ארם וישראל, אלא ירצה לכבוש גם את יהודה. הבקשה של אחז ממלך אשור שיבוא לעזור לו במלחמתו נגד ארם וישראל הביאה לכך שאשור הגיע לארץ ישראל והביא לכך שבהמשך אשור הפנתה את כוחה גם נגד מלכות יהודה. למעשה, כניעת אחז בפני מלך אשור תוך בקשת עזרה ונתינת שוחד, לא רק שלא הועילה, אלא אף הזיקה - בכך איזרה את חורבן שומרון ואת כניסת יהודה תחת עול אשור.